

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt/Volume 10 Sayı/Issue 25 Ağustos/August 2021
Samsun-Türkiye/ Turkey

ISSN: 2147- 5490
www.dedekorkutdersisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut446>

Araştırma Makalesi/ Resarch Article

Tezer Özlü'nün Romanı "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Üzerine Psikolojik Bir İnceleme

A Psychological Investigation on Tezer Özlü's Novel "Çocukluğun Soğuk Geceleri"

Öz

"Çocukluğun Soğuk Geceleri" isimli roman Tezer Özlü tarafından kaleme alınmıştır. Otobiyografik bir nitelik taşımaktadır. Tezer Özlü bipolar bozukluktan mustarıptir. İntihara teşebbüs etmiş, elektroşoklara maruz kalmış, haloperidol kullanmıştır. Her türden bireysel özgürlüğü savunan, devrimci bir yazardır. Yaşadığı olaylar zaman zaman yaşama sevincini yok etmiştir. Birden çok evlilik yapmıştır. Aile hayatında ve kocalarında çoğunlukla aradığı mutluluğu bulamamıştır. Hayatı sorgulayan, mücadelecisi bir karakteri vardır. Yaşadığı sıkıntılarda yılmadan yeniden toparlanmayı bilir. Özlü'nün yaşadıkları, Türkiye'de bir bireyin genel anlamda çocukluktan yetişkinliğe nasıl bir evrim süreci geçirdiğinin bir özeti gibidir. Baskıcı bir baba ve korumacı bir anne etrafında şekillenen aile kültürü, çocuğun yaşamında derin yaralar açabilmektedir. Yaşanmışlıklar, gelecekte seçimleri ve davranış biçimlerini belirlemektedir. Aile, okul, toplum baskısı ve cinsel yasaklar bireyleri hasta etmektedir. Psikolojik/ekonomik/fiziksel/cinsel şiddet insan haklarını içselleştirememiş, geri kalmış toplumlarda bir kültür hâline gelmiştir. Yaşanan tüm bu sıkıntılar insan hayatını yaşanamaz bir duruma getirmektedir. Bu makalede "Çocukluğun Soğuk Geceleri" adlı roman psikolojik olarak incelenmiştir. Makalenin başında psikolojik roman ile ilgili bilgi verilmiştir. Psikoloji ile edebiyat birbirlerini tamamlar niteliktedir. Esasında her roman psikolojiyi içinde barındırmaktadır. Psikolojiyle ilgili çalışmalar ilerledikten sonra edebiyat ve psikoloji arasındaki ilişki daha da ilerilere taşınmıştır. Romanda toplumu oluşturan birey ve kurumlar sorgulanmakta olup yozlaşmış şiddet ve baskı kültürünün çağdışı yaklaşımları sergilenmektedir. İstismanın ve yasakların olduğu bir ülkede mutluluktan söz edilemez. Mutluluk her zaman olduğu gibi gelişimini tamamlamamış zihinlerin engeline takılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tezer Özlü, Çocukluğun Soğuk Geceleri, Psikoloji, Bipolar Bozukluk, Toplumsal baskı, Elektroşok

Abstract

The work titled "Çocukluğun Soğuk Geceleri" was written by Tezer Özlü. It has an autobiographical character. Tezer Özlü suffers from bipolar disorder. She committed suicide, was subjected to electroshocks. She used haloperidol. She is a revolutionary writer who advocates for all kinds of individual freedom. Her events from time to time destroyed her joy of living. She had multiple marriages. She could not find the happiness she sought in her family life and in her husbands. He has a fighting character that questions life. He knows how to regroup without giving up in the troubles he has experienced. Özlü's experiences are like a summary of the evolutionary process of an individual in Turkey from childhood to adulthood. The family culture shaped around an oppressive father and a protective mother can cause deep wounds in the child's life. Experiences determine future choices and behavior patterns. Family, school, social pressure and sexual prohibitions make individuals sick. Psychological / economic / physical / sexual violence has become a culture in societies that have not internalized human rights. All these troubles are making human life uninhabitable. In this article, the novel named "Çocukluğun Soğuk Geceleri" is examined psychologically. At the beginning of the article, information about the psychological novel is given. Psychology and literature complement each other. In fact, every novel contains psychology. After the studies on psychology progressed, the relationship between literature and psychology was carried further. In the novel, individuals and institutions that make up the society are questioned and the outdated approaches of the corrupt culture of violence and oppression are exhibited. There is no happiness in a country where there is abuse and prohibitions. As always, happiness is stuck in the barrier of minds that have not completed their development.

Keywords: Tezer Özlü, Çocukluğun Soğuk Geceleri, Psychology, Bipolar Disorder, Social Pressure, Electroshock

Pelin Dimdik Emeksiz*

Sorumlu Yazar/ Corresponding Author

* Dr.
Elmek: pelindimdik@hotmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7045-1307>

Makale Geçmişi/ Article History

Geliş Tarihi: 25..07.2021
Kabul Tarihi: 14.08.2021
E-yayın Tarihi: 15.08.2021

Giriş

Tarih, felsefe, sosyoloji, psikoloji vb. alanlarla iç içe geçen edebiyat, dilin insanı, varlığı ve kültürü yorumlamak için bir ifade aracı olarak kullanıldığı bir disiplindir. Çeşitli karmaşık kavramlar, anlaşılmaz kişilikler ve belirsiz motifler edebi türlerdeki karakterlerle ilişkilendirilmiştir: Örneğin Bovarizm terimi, Flaubert'in Madame Bovary'si aracılığıyla açıklanır. Edebi eserlerdeki benzer örnekler çoğaltılabilir. İnsan ve varoluş, psikolojiden önce bile var olan edebiyatta temel temalar olmuştur. Edebiyat ve sanat eserleri, bireylerin kişiliklerini ve bireysel farklılıklarını anlamalarına, psikoloji alanındaki temel veriler olan yaşamı ve varoluşu sorgulamalarına olanak sağlar. Edebiyat ve psikoloji arasında çok güçlü bir ilişki olduğu açıkça görülmektedir çünkü her ikisi de insanlarla ve onların tepkileri, ıstırapları, arzuları, bireysel ve sosyal kaygılarını farklı kavram, yöntem ve yaklaşımlarla ele almaktadır. (Aras, 2014; 250)

Psikoloji ve edebiyat arasındaki ilişki ikili bir ilişkidir. İnsanın ruhu edebiyatı yapar ve edebiyat insan ruhunu besler. İnsanın ruhsal algıları, insan ve doğal yaşam perspektiflerini dikkate alır ve edebi eserlerin referanslarını sunar. Öte yandan edebiyat, insan ruhunun perspektiflerini açıklığa kavuşturmak için hayatın gerçeklerini de hesaba katar. Hem edebiyat hem de psikoloji, fantezi, düşünce, his duyuları ve ruhsal sorunlara dikkat eder. Geçmiş yazar ve şairler, "isteksiz vicdanı" algılayarak ve pek çok ruhsal çekişmeyi yansıtarak, bu sorunun anlamını eserlerinde bulmuşlardır. (Dastmard, Razmjoo, Salehi, 2012: 9420)

Edebiyat ve psikoloji, insan ruhunu inceleyen iki bilim dalıdır. Edebiyat, insan davranışını kurgu yoluyla tasvir ederken, psikoloji insan davranışlarını ve nedenlerini araştırır. İnsan davranışını inceleyen bu iki bilim birbiriyle ilişkilidir ve karşılıklı olarak faydalıdır. Edebiyat ve psikoloji arasındaki ilişkinin temel yapı taşı da edebi bir çalışmadır. Edebi eserler insanı inceler ve iç dünyasını tüm yönleriyle tanımlar. Bunun nedeni, edebi bir eserin aynı zamanda belirli bir psikolojik durumun ürünü olmasıdır. Bir edebi eser, Dostoyevski'nin karakterleri örneğinde gördüğümüz gibi, insanın psikolojik koşullarını tasvir etme açısından psikolojiyi destekler. Jung, psikolojinin aynı zamanda zihinsel süreçleri keşfederek literatüre bakış açısı sağladığını da belirtmiştir. Freud tarafından tanımlanan edebiyat, edebi eserler ve yazarlara yönelik psikoloji bilimi çalışmaları, Adler, Jung, Lacan, Fromm, Reich ve Klein gibi diğer seçkin psikoloji kuramcılarıyla devam etmiştir. Aynı şekilde N.Holland, Lev Tolstoy, Fyodor Dostoyevsky ve Virginia Woolf gibi yazarlar ve edebiyat kuramcıları da edebiyat psikolojisine katkıda bulundular. Edebi bir eser, karakterleri başarılı bir şekilde sunma, ruh hallerini ifade etme ve okuyucuyu insan gerçekliğinin psikolojik boyutuna getirme açısından psikolojiden yararlanır. Psikoloji ve edebiyat çalışmaları, düşümlere, duygulara ve insan ruhuna odaklanırken buluşur. Dolayısıyla, bir edebi eserin psikolojinin kaynaklarıyla değerlendirilmesi ve edebi bir eserden psikolojik doğruların elde edilmesi şeklinde, edebiyat ve psikoloji arasında karşılıklı etkileşime dayanan iki yönlü bir ilişki vardır. Psikolojik içerik, şiirden kısa öykülere, oyunlara ve romanlara kadar çok çeşitli edebi formlarda ortaya çıkar. Bununla birlikte, insan zihnine en açık atıf, bireylerin içsel deneyimleri, düşünceleri, duyguları ve iç gözlemlerini ele alan psikolojik romanlarda bulunur. Yüzyıllar önce, Aristoteles edebiyat ve psikolojiyi yüz yüze getiren bir terim yarattı: katarsis (duyguların psikolojik veya zihinsel saflaştırılması). O zamandan beri, edebiyat ve insan ruhu ya çeşitli yazarlar, filozoflar,

eleştirmenler tarafından ya da çeşitli teknikler veya hareketler aracılığıyla ilişkilendirildi. (Yimer, 2019: 159)

1. Psikolojik Roman

17. yüzyıl romanı, Orta Çağ'dan çok daha rafine bir toplumda yerleşik karakterlerin psikolojik analizine vesile olur, ideal olan dürüst insanınkidir. Mahkemede veya sosyal bir çevrede yaşayan insanlardan esinlenen karakterler inceliklidir ve yazarın analiz etmeye çalıştığı karmaşık ve çelişkili duyguların bir çeşidini sunar. Örneğin, Madame de La Fayette'in The Princess of Cleves (1678) adlı iddia edilen romanındaki kahramanı, hem kocasından başka bir adama âşık olmaktan hem de ahlakını sorgulayacak bu aşka düşkün olmaktan mustarıptır. Ve onun dindarlığı... Analitik romanın ahlaki bir amacı vardır, çünkü okuyucuyu yıkıcı tutkulara karşı uyarma eğilimindedir: Klasik trajediyle karşılaştırılabilecek şey budur. Öte yandan, karakterler orada idealize edilmiştir. (Le roman d'analyse ou roman psychologique, s.1.)

Psikolojik roman, karakterlerin düşüncelerinin, duygularının ve motivasyonlarının, anlatının dışsal eylemine eşit veya daha fazla ilgi gösterdiği kurgu çalışmasıdır. Psikolojik bir romanda, karakterlerin duygusal tepkileri ve içsel durumları, anlamlı bir ortak yaşamda dış olaylardan etkilenir ve bu olayları tetikler. Karakterlerin iç yaşamına yapılan bu vurgu, geniş bir kurgu topluluğunun temel unsurlarından biridir. Belki de William Shakespeare'in Hamlet'i, dramatik biçimdeki bunun ilk örneğidir. Kahramanın bakış açısından anlatılan Samuel Richardson'un Pamela (1740) ve Laurence Sterne'nin içebakış birinci şahıs anlatısı Tristram Shandy (1759-67) gibi en eski İngiliz romanları arasında açık bir şekilde psikolojik bir yaklaşım bulunsa da roman tam potansiyeline ancak 20. yüzyılda ulaşmıştır. Gelişimi, psikolojinin gelişmesiyle ve Sigmund Freud'un keşifleriyle aynı zamana denk gelmiştir, ancak bu ille de bunun bir sonucu değildir. Fyodor Dostoyevsky ve Leo Tolstoy'un eserlerine özgü psikolojik karmaşıklıklara ve bilinçdışı motivasyonlara nüfuz eden içgörü, Marcel Proust'un çağrışımsal anıları, bilinç akışı gibi Henry James tarafından uygulanan dış olayların bireysel bilinç üzerindeki etkisinin ayrıntılı kaydı, James Joyce ve William Faulkner'ın tekniği ve Virginia Woolf'un sürekli deneyim akışına bağımsız olarak ulaşılmıştır. (Psychological novel, s.1.)

Psikolojik romanda olay örgüsü, karakterin incelenmesine bağlıdır. Olaylar kronolojik sırayla sunulamaz, ancak karakterin düşünce çağrışımlarında, anılarında, fantezilerinde, düşlemlerinde, tefekkürlerinde ve rüyalarında göründükleri gibidir. Örneğin, Joyce'un Ulysses (1922) eylemi Dublin'de 24 saat içinde gerçekleşir, ancak günün olayları okuyucuyu karakterlerin geçmiş ve şimdiki yaşamları boyunca ileri geri götüren çağrışımları yansıtır. Franz Kafka'nın karmaşık eserlerinde öznel dünya dışsallaştırılır ve gerçekte meydana geliyormuş gibi görünen olaylar, rüyaların öznel mantığı tarafından belirlenir. (Psychologischer Roman Literatur, s.1.)

Psikolojik roman, 19. yüzyılda en parlak dönemini yaşamıştır. Ünlü örnekler, Karl Philipp Moritz'in Anton Reiser'ı veya Dostoyevsky'nin eserleridir. Bu roman türünde kahramanın iç yaşamı ön planda olup detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Çalışmanın odak noktası, ana karakterin istisnai psikolojik durumu üzerinedir. (Suter, M, s.1.)

Pelin Dimdik Emeksiz

1900-1950 yılları romanda büyük bir değişime tanık olmuş ve bu dönemde pek çok ve farklı türde romanlar ortaya çıkmıştır. Psikolojik romanın yükselişinden önce, yazarın öykülerini kendi iyiliği için anlattığı, kendisini ve fikirlerini onlardan uzak tuttuğu ve karakterlerini esas olarak dışarıdan çizdiği, açıkça görülen figürleri çizdiği geleneksel roman vardı. Açıkça gözlemlenen bir dünya... Bununla birlikte, Richardson ve Fielding gibi yazarlar romanlarına kendi yaşam felsefelerini dahil ettiler. Dickens, romanı toplumundaki "sosyal kötülükler" in reformu için bir araç olarak kullanmaya başladı. (Psychological Novel in English Literature | Essay, s.1.)

Psikanaliz, geç Viktorya dönemi yazarlarıyla ortaya çıkmaya başladı. Geç Viktorya dönemiyle birlikte, Henry James'inki gibi romanlarda "psikolojik analiz" görünmeye başladı. James, davranışlarından çok karakterlerinin güdüleri ve psikolojisine odaklandı. Bu, okuyucunun romandaki rolüne bağlıydı; okuyucu romanı okumaz, aynı zamanda karakterleri de incelerdi. (Psychological Novel in English Literature | Essay, s.1.) Bir karakterin psikolojik özellikleri sayesinde, onu fiziksel olarak kendi deneyimlerimize dayanarak çizmeye başladık. Karakterin geniş bir bıyığı var mı? Harika: İçimizde büyük bir bıyığı çağrıştıran nedir? Dahası: yazar, bir alçağın psikolojik izini sürüyor. Fiziksel olarak şimdiye kadar tanıştığımız en büyük alçak nasıl oldu? Alçak, ayrıntılı olarak tanımlanmadıysa, okuyucu tarafından ayrıntılı olarak çizilecektir, hatta: okuyucunun belki de çok fazla bilgiye ihtiyacı yoktur. Okuyucuya hangi hikâyeye daha gerçek, daha yoğun ve düşündürücü görünecek: aktif olarak tamamladığı ve katıldığı, kendi evrenine benzer karakterler çizdiği... Bununla birlikte tetikleyicilerini dikkatli bir şekilde kullanarak planlamak ve akıllıca dağıtmak sanatçıya kalmıştır. (Duarte Luciano, s.1.)

19. yüzyılın sonunda ve doğalcı hareketin kısmen çözülmesiyle roman, insanın içselliği sorununu ele alıyor gibiydi. Modern edebiyatla dolu bir "psikolog" yazar olan Paul Bourget, insan zihninin analizine dönmeye karar verir. Önceki nesil tarafından gözlemci mesleğine itilir ve bilgisini geliştirmek ve temel anatomi ve fizyolojinin temellerini edinmek için genel olarak tıp ve bilime ilgi duyar. Cabanis, Tracy ve Comte'den beri, ahlaki fenomenlerin ciddi bir incelemesinin bedeni göz ardı etmeden imkânsız olduğu düşünüldüyse, Bourget kendine "bedenin var olduğu ruhun bir analisti" olma hürsünü kurmuştur. Bu nedenle, İngiliz ampiristlerinin çalışmalarına ve özellikle de Stuart Mill ile birlikte bir zihinsel durumun diğerinin ardından geldiği ve dolayısıyla bunun bir diğerinin nedeni olduğu sonucuna varmasına yol açan fikirlerin birliği teorisine girişti; fikirlerin genel yasalarla yönetildiğini (benzerlik, bitişiklik ve yoğunluk)... Aslında insan bilinci, parçalanabilen bir psikolojik gerçekler zinciridir. Bu içsellik keşfi aynı zamanda bütün bir nesli düşünceli bir dönüş yapmaya sevk eden bir iç krizin sonucudur. (Adrián Valenzuela Castelletto, s.1.)

İlk yazarlar karakterlerini dışarıdan tasvir ederler, karakterlerin iç dünyasıyla ve psikolojik boyutlarıyla ilgilenmezler. 20. yüzyıldaki modern yazarlar, yeni bir roman tarzı oluşturmak ve bunlar aracılığıyla karakterlerin analizi için bu tekniklere odaklanırlar. İnsan ruhuna, iç iletişime ve psikolojik boyut analizine dikkat etmeye katkıda bulunurlar. Psikolojik roman yazarları, karakterlerin iç dünyasına ve içlerindeki psikolojik alanlara önem verirler. Bu teknikleri, karakterlerini diğer yazı biçimlerinden farklı olarak belirli bir çerçevede tasvir etmek için kullanırlar. Bu üç özellik, karakterlerin derin stilde çözümlenmesinde çok önemli rol oynamaktadır. Modern yazarların

Tezer Özlü'nün Romanı "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Üzerine Psikolojik Bir İnceleme

karakterlerinin iç dünyasında derinlemesine gezinmelerini ve psikolojik boyutlarını keşfetmelerini sağlar. (Ahmad, 2015; 267)

Mizaha olan eski inançtan yirminci ve yirmi birinci yüzyılın psikanalitik ve farmakolojik metodolojilerine kadar, zihin hakkındaki çeşitli teoriler romancıların edebi üretimini etkilemiştir. Bu teorilere göre sınıflandırma yapmak zordur, çünkü yazarlar bunları karıştırmaya ve kabul ettiklerinden daha fazlasını kullanmaya meyillidir. Sonuç olarak, psikolojik uzun kurgu en kolay şekilde tıbbi teorilere göre değil, dört edebi tekniğe göre sınıflandırılır: gülünç etiyojoloji, pişmanlık duymadan itiraf, bilinç akışı ve Kafkaesk fantezi. (Rollyson, 2012; 1)

1. a. Gülünç etiyojoloji:

Charles Baudelaire'in romanı La Fanfarlo (1847), baş kahraman Samuel Cramer'ın kendine has özelliklerini karma ebeveynliğine (Alman ve Şilili), Fransız eğitimine ve cennet tarafından bahşedilen kısmi dehasına bağlar. Baudelaire bu nedenle etiyojolojiyi uyguluyor- bir durumun nedenlerini teşhis ediyor- ancak bir doktorun benimseyeceği ciddiyetle değil. Bunun yerine, bir durumu doğaya, yetiştirmeye ve Tanrı'ya dayanan tuhaf bir mantıksal mantık karışımıyla açıklar. Bu tür bir gülünç senkretizm (ya da aslında herhangi bir kapsamlı etiyojoloji) kurguda yalnızca on sekizinci yüzyıldan itibaren yaygındır. (Rollyson, 2012; 1)

1. b. Pişmanlık Duymadan İtiraf:

Klasik psikanalizde, etiyojolojiyi keşfetmek büyük ölçüde doktorun rolüdür. Hasta, (dini versiyonun aksine) hiç kimsenin tövbe etmesi gerekmeyen seküler bir itirafta bulunur. Edebiyat da benzer bir yol izledi. Fyodor Dostoyevski'nin Yeraltından Notları'nda (1864), anlatıcının neredeyse kendini beğenmişliği, tasfiye veya kurtuluş olmadan Hristiyan pişmanlığından koptu ve yirminci yüzyıl günah çıkarma kurgusu için bir model oluşturdu. Edebiyat kuramcısı Mikhail Bakhtin'e göre, Dostoyevski'nin sonraki romanları, en iyi haliyle, yorum yapan bir anlatıcı olmadan sunulan seslerin bir diyalogundan oluşuyor. Bu, Dostoyevski'nin eserlerine baştan sona günah çıkarttırdı, ancak Bakhtin'in kabul ettiği gibi, Dostoyevski, Hristiyanlığı temel alan rahatsız edici bir psikoloji ile Suç ve Ceza sonsözünde (1886) olduğu gibi bazen tanı ve etiyojolojiye başvurur. (Rollyson, 2012; 2-3)

1. c. Bilinç Akışı:

Literatürde, psikolojik kurgu (aynı zamanda psikolojik gerçekçilik); karakterlerin ruhsal, duygusal ve zihinsel yaşamlarını keşfetmek için iç karakterizasyon ve motivasyonu vurgulayan bir anlatı türüdür. Anlatım modu, hikâyeyi ilerleten ve hikâyeyi açıklayan karakterin davranışlarının nedenlerini inceler. Psikolojik gerçekçilik, genellikle bilinç akışı ve geri dönüş gibi anlatı modları aracılığıyla, karakterin iç kişinin zihinsel durumlarının derinlemesine araştırılması ve açıklanmasıyla elde edilir. (Psychological fiction, s.1)

Psikolojik literatür, insanların ve olayların dış eylemlerinden ziyade iç kişiyle ilgilenir. Psikolojik roman geleneksel olarak karakterlerin iç yaşamlarına yoğun bir şekilde odaklanan, öznel düşüncelerini, duygularını, anılarını ve arzularını temsil eden bir düzyazı kurgu türü olarak anlaşılır. Gerçekte, her şeyi bilen anlatıcılar karakterlerinin çoğunun iç işleyişini inceledikleri için aslında en azından kısmen

psikolojik olmayan bir roman yoktur. Ancak bu içsel düşünce ve duyguların bilinç akışı gibi araçlarla incelendiği yoğunluk, psikolojik romanı diğerlerinden ayırır. Diğer bir deyişle karakterin etrafında dış dünyadan bir kopuş söz konusudur. (What are the elements of the psychological novel?, s.1.)

Yirminci yüzyılda, "özel, psikolojik, fantastik ve nevroitik" olanı araştıran James Joyce ve Virginia Woolf gibi modernistlerin yazıları ile Sigmund Freud ve diğerlerinin çalışmalarıyla psikolojik romanlar daha yaygın hale geldi. İç monologlar, bilinç akışı ve özgür dolaylı söylem yoluyla, bilinçdışı zihnin mantıksız dili, anlatılarda sıradan yaşamdan hayali bir kopuşta ifade edildi. (What are the elements of the psychological novel?, s.1.)

a. İç monolog: yazar tarafından kahramanın dünyasına yönelik düşüncelerini, duygularını ve tepkilerini seslendirmek için kullanılan edebi bir tekniktir. Bir romanı 'şürsel kurgu' yapan tekniklerden biridir. İç monolog büyük ölçüde yalnızlık olarak algılansa da zihnin içeriğinin doğrudan tasviri kurguya lirik bir biçim vermez. Bu terim birçok kez 'bilinç akışı' ile ilişkilendirilir. Lirik anlatıda, görüntülerin ve kalıpların dış temsilinin kullanımı, bir karakterin dış dünya ile zihinsel ilişkisinden oluşur. İç monolog, yalnızca bir karakterin dünyasını temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda bir anlatının, dış dünyanın eylemleri ve olayları hakkında bir anlayış yaratan derinlik ve anlam kazanmasına yardımcı olur. Dünyevi meselelerin bir kahramanın zihni ve yaşamı üzerindeki etkisini açıklığa kavuşturur. Şimdiye kadar, iç monoloğun ustaca konuşlandırılmasını gösteren çeşitli romanlarda dört ana tip iç monolog tanımlanmıştır.

a.1. Doğrudan İç Monolog: Bu tür bir iç monolog basittir ve yazarın kendisi tarafından genellikle kahramanın düşüncelerini anlatmak için sunulur. Okuyucuları kahramanın zihnini anlamaya yönlendiren bir giriş veya objektif açıklama biçimidir.

a.2. İki Anlatım Seviyesi: James Joyce'un Ulysses'inde tasvir edildiği gibi, üçüncü şahıs anlatımında bir karakterin zihniyle konuşan ikinci kişi tarafından kullanılabilir ve bu da bir karakterin içsel zihni tarafından yanıtlanır. Ayrıca, karakterin tek bir alanda sabit kaldığı ve "bilincin" zaman içinde serbestçe aktığı uzay bileşenini de tasvir eder. Tüm deneyimler bir kahramanın iç dünyasında gerçekleşir.

a.3. Anlatımın Zihin Düzeyi: Bu tür iç monologda, kahramanın düşünceleri zaman çerçevesinin ötesine akar. Dahası, bir karakter mevcut zaman kısıtlamaları tarafından kesintiye uğramadan tamamen farklı zaman dilimlerinde süzülür. Her şey mantıksal sırayla gerçekleşir ancak olaylar şimdiki zamanda, geçmişte ve gelecekte birbirine bağlıdır.

a.4. Ekstreme İç Monolog: James Joyce bu tekniği ilk kez "Finnegan's Wake" de kullanarak ortaya attı. Bu tür bir iç monologda anlatım, bir kahramanın rüya görürken zihninde gerçekleşir. Aynı zamanda 'rüya sekansı' olarak da bilinir - çeşitli kelimelerin karma fikirlerle özgürce ilişkilendirildiği ve kahramanın sözlerine tamamen yeni ve heyecan verici ifadeler veren bir tür bilinçaltı zihin durumudur. (Pathan and Dave, 2018; 1-3,4)

Bilinç akışı, Batı'da bir asır önce ortaya çıkan modern bir anlatım biçimidir. Pek çok uzman, eleştirmen ve anlatı yazarı hala bunu bilimsel ve doğru olarak bilmiyor. Bununla birlikte, bu anlatı yazma tarzının çalışmaları beş ana özelliği karşılamaktadır: anlatı biçimleri, dil, anlatının dilini zihne, zamana ve olay örgüsüne yakın hale getirme

Tezer Özlü'nün Romanı "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Üzerine Psikolojik Bir İnceleme

teknikleri. Bu özellikler, bilinç akışının işlevini etkileyen faktörler olarak ele alınır ve değerlendirilir. Bu anlatı modunda, yazarlar geleneksel anlatım kalıplarını kırarlar ve karakterlerin zihinlerinden muhataplara yansıyan düşüncelerini ve zihniyetlerini herhangi bir amaç ve düzen olmaksızın temsil ederler. Bilinç akışının anlatılarında, karakter kategorisi olay örgüsünden önce gelir ve odak, karakterden ve onun eksikliğinden, bilinçsiz ve yarı bilinçli zihnin çeşitli düzeylerinden ve belirsiz düzensiz arzuların, duyguların ve duyguların çıkışından başka bir şey değildir. Dahası, yazarlar anlatının ilk aktörleri olarak karakterlerin zihninde anlatıyı odaklar ve anlatıyı ikincil aktör olan okuyucuların anlatıyı yorumlamasını sağlamak için bir araç olarak kullanmak için sahneyi terk ederler. Başlıca özelliği dışa dönük tutarsızlık olan bu anlatım biçimleri, yazarın anlatının yorumlayıcısı ve tanımlayıcısı olarak yokluğuyla karakterize edilir. (Hejazi, 2017: 106-107)

Keith M. May'a göre, bilinç akışı - zar zor bilinçli düşünmeyi temsil etme girişimi - iki dünya savaşının insanları, insan irrasyonelliğini bir kez daha fark etmelerine yol açan nispeten kısa bir döneme aittir. May, Édouard Dujardin'in I. Dünya Savaşı'ndan önce nesiller boyunca yayınlanan bilinç akışı romanından *The Bays Are Sere* (1991) olarak da bilinen *We Will to the Woods No More* (1938) romanından bahsetmeyi önemli ölçüde atlıyor. Psikodilbilimci Lev Vygotsky, doğası gereği böylesine tutarsızlık gösterdiğinden, bilinç akışındaki dramatik olmayan parçaların zihnin derin bir katmanına yaklaştığını ileri sürer. (...) Shiv Kumar'a göre, psikolog-filozof William James, 1890'da "bilinç akışı" deyimini ortaya attı, ancak edebiyat eleştirisine, May Sinclair'in Dorothy Richardson'ın romanları hakkındaki 1918 tarihli bir makalesinde tanıtıldı. (Rollyson, 2012; 4)

1. d. Kafkaesk Fantezi:

Bilinç akışı, karakterlerin zihinlerini yazar onlardan ayrı gibi görür. Kafkaesk edebiyatta ise karakterler ve yazarları yakınlaşır. Nitekim Kafkaesk yazarlar kendi imgelerini eserlerine yerleştirme eğilimindedirler. (Rollyson, 2012; 6)

Tuhaf, hastalıklı ve garip içerikli platformlardan zevk almak insan doğasının bir parçası gibi görünüyor. Kitaplara gelince, çok çeşitli türler var ve yine de çoğumuz edebi çözümümüzü bulmak için kitapçılarda korku / gerilim / psikolojik bölümlere yöneliyoruz. Batı kültüründe, psikolojik literatür, psikoloji kelimesi bile adlandırılmadan önce 1300'lü yılların başlarında izlenebilir. Psikolojik şemsiyenin altına düşen bir roman, bir ana özelliğe sahip olma eğilimindedir ve bu, anahtar karakterlerin ruhuna verilen önemdir. Vurgulanan çok fazla olay örgüsü değil, daha çok olay örgüsünü harekete geçiren eylemlerin arkasındaki düşüncedir. Belki de insanın bu içsel okumalarını seviyoruz çünkü bunlar çoğumuzun (umarım) asla sahip olamayacağı düşüncelerdir. Katiller, tecavüzcüler ve katiller hakkındaki haberlerle, genel halk nadiren "kötü adam"ın bilinçli zihniyetini bilir. Ama kurguda biz olabiliriz ve görünüşe göre hastalıklı masalları okumayı seviyoruz çünkü bunlar muhtemelen bizim hayatlarımızdan hayal edebileceğimiz kadar uzaktır. Öyleyse, sadece kâğıt üzerinde var olan (neyse ki) daha ürkütücü ve berbat karakterlerin bazılarının zihinlerine dalmayı seviyoruz. (Bailey, R., s.1.)

Psikolojik kurgunun alt türleri şunlardır: Psikolojik gerilim, psikolojik korku, psikolojik drama ve psikolojik bilim kurgu.

i. Psikolojik Gerilim:

Psikolojik gerilim, "karanlık suç kurgusu" kategorisine giriyor. Hikayeler tipik olarak sürükleyicidir ve bazen gerilim filmi olarak anılır. Kalp atışlarınızı hızlandıran ve sizi baştan sona bağlayan türden romanlar veya filmler, ilginç veya merak uyandırıcı bir şekilde psikolojik yönler kafanızı gerçekten karıştırabilir ve şu anda en popüler türlerden biridir. (The Blog of Toledo Lucas County Public Library, s.1.)

Psikolojik gerilim, gerilim ve psikolojik roman türlerinin bir alt türü olup yaratıcı bir çalışmada karakterlerin içsel zihnini ve zihniyetini vurgular. Karmaşıklık nedeniyle, tür genellikle gizem, drama, aksiyon, slasher ve korku unsurları ile örtüşür veya bunları içerir. Genellikle psikolojik korku gotik ve polisiye kurgu türleriyle benzerlikler taşır. (Psychological fiction, s.1.)

Her zaman bir korku filmine düşkünüz, ancak bir doz gerçek terör için, korkunç psikolojik gerilim kitaplarına dönmekteyiz. Çünkü hayaletler ve kana susamış yaratıklar bize ürkütücü gelebilirken, en iyi korkular kafamızla oynayan ve bize gerçek dehşetlerin çevremizdeki insanlardan gelenler olduğunu hatırlatanlardır. Sonuçta, kendi zihnimize güvenememekten daha acayip bir şey olamaz. Arkadaşlar, çiftler, aileler ve komşular görünüşlerin aldatıcı olduğunu ve gerçeğin her zaman net olmadığını fark etmeye başladıkça, gerilim filmleri bizi ayak parmaklarımızın üzerinde tutacaktır. (Ferri, J.; Norman, K, s.1.)

ii. Psikolojik Korku:

Psikolojik korku, korku yaratmak için karakterlerin psikolojik, duygusal ve zihinsel durumlarına dayanan korku ve psikolojik roman türlerinin bir alt türüdür. Zaman zaman, hikâyeyi şüpheli bir şekilde geliştirmek için psikolojik gerilim alt türüyle örtüşür. (Psychological fiction, s.1.)

Psikolojik korku türü, özellikle kalbi zayıf olanlar için kolaylıkla gezinmek açısından karmaşık bir türdür. Çağdaş popüleritesine rağmen, alt tür korku filmlerinde ilk ortaya çıkmaya başladığında, korku türüne zarar verdiği düşünülüyordu. "Psikolojik" terimi, türü daha korkunç bölgelere itmek yerine, genellikle korku unsurlarının evcilleştirilmesini gizlemek için kullanıldı. Karışıklık ve iddianın, ilgili psikolojik travma temalarını etkisiz hale getirdiği kabul edildi ve sonuç olarak, alt tür bol miktarda eleştiri aldı. (Kalinowski, 2019; 58)

Psikolojik travma temaları filmlere dahil edildiğinde, bu mücadeleler ekrandaki karakterlerde tasvir edildi, ancak genellikle izleyicilerden oldukça kopuk hissedildi. İlk eleştirmenler, psikolojik dehşetin ortamla etkileşime girenlere asla rahatsızlık vermediğini iddia etti ve psikolojik korku etiketini "karakterlerinin akıl almaz davranışları için ikna edici olmayan bir açıklama [...] olarak görmezden geldi. Bu tür öznel eleştiri, esas olarak erken dönem psikolojik korku filmleri etrafında dönse de, bu aynı konular video oyunları ortamıyla da ilgilidir. (Kalinowski, 2019; 58)

iii. Psikolojik Drama:

Psikolojik drama, dramatik bir çalışmada karakterlerin duygusal, zihinsel ve psikolojik gelişimine odaklanan drama ve psikolojik roman türlerinin bir alt türüdür. (Psychological fiction, s.1.)

vi. Psikolojik Bilim Kurgu:

Tezer Özlü'nün Romanı "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Üzerine Psikolojik Bir İnceleme

Psikolojik bilim kurgu filmleri, bir bilim kurgu ortamında geçen dramalar veya gerilim filmlerdir. Çoğunlukla odak noktası, karakterin politik, teknolojik güçler veya herhangi bir ölümle ilgili iç mücadelesidir. (Psychological fiction, s.1.)

2. "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Romanının Psikolojik Bakımdan İncelenmesi

"Çocukluğun Soğuk Geceleri" romanı, modern teknikle kurgulanmış ve öz yaşam öyküsü niteliğinde bir eserdir. "Dört bölüme ayrılan eserin bölümleri birbirinden kopuk görünse de özünde bireyin yaşam karşısındaki varoluşunu dile getirmesi bakımından bir bütündür. Çocuklukla başlayan bunaltı, yetişkinlik evresinde şiddetlenerek devam eder. Romanda kahraman anlatıcı, dış dünyasında bir yabancılaşma, iç dünyasında bir bunaltı içindedir. Romanın başından sonuna kadar kahraman anlatıcının bütün olumsuzluklara rağmen kendini gerçekleştirme serüveni anlatılır." (Abiç, 2018; 257)

Tezer Özlü'ye bipolar bozukluk tanısı konmuştur. "Çocukluğun Soğuk Geceleri"nde yazarın geçirdiği hastalıkla sıkıntılı dönemler paralellik gösterir. Sezer Duru, Özlü'nün bu hastalığı, etrafındaki insanlardan darbe yediğinde, kendisine yapılan haksızlıklara tahammül gücü kalmadığında, büyük toplumsal olaylar yaşanacağında, insanların işkence gördüğü, öldürüldüğü zamanlarda tetiklenmektedir, demiştir. (Ankay, 2009; 479)

Aşağıda yazarın hastalığı ve onun hastalığını tetikleyen faktörlere yer verilmiştir.

2.a. Aile, Okul Yaşamı

Bipolar bozukluğun kesin nedeni bilinmemektedir. Uzmanlar, bir kişide hastalık geliştirme olasılığının artması için birlikte etki gösteren birtakım faktörler olduğuna inanmaktadırlar. Bunların fiziksel, çevresel ve sosyal faktörlerin bir karışımı olduğu düşünülmektedir:

Beyinde kimyasal dengesizlik: Bipolar bozukluğun beyindeki kimyasal dengesizliklerin sonucu olduğu düşünülebilir. Beyin fonksiyonlarının kontrol edilmesinden sorumlu olan kimyasallara nörotransmitter denir. Noradrenalin, serotonin ve dopamin gibi. Bir veya daha fazla nörotransmitter seviyesinde bir dengesizlik varsa, bir kişinin bipolar bozukluğun bazı belirtilerini geliştirebileceğine dair birtakım kanıtlar vardır. Örneğin, noradrenalin seviyeleri çok yüksek olduğunda mani ataklarının ortaya çıkabileceğine dair bulgular mevcuttur ve depresyon epizotlarına noradrenalin düzeylerinin çok düşük olması neden olabilir. (<https://www.nhs.uk/conditions/bipolar-disorder/causes/>, 25.05.2018)

Genetik: Bipolar bozukluğun genetik bağlantılarının olup olmadığını araştırmak amacıyla hastalığın ailelerdeki seyrine bakılmıştır. Buna göre bir kişinin aile üyelerinde hastalık varsa bu kişide hastalık gelişme riski arttırmaktadır. Bununla birlikte, bipolar bozukluktan tek bir gen sorumlu değildir. Bunun yerine, bir dizi genetik ve çevresel faktörün tetikleyici olarak davrandığı düşünülmektedir. (<https://www.nhs.uk/conditions/bipolar-disorder/causes/>, 25.05.2018)

Tetikleyiciler: Stresli bir olay veya durum genellikle bipolar bozukluğun semptomlarını tetikler. Stres yaratan tetikleyicilerin örnekleri arasında şunlar bulunur:

Pelin Dimdik Emeksiz

Bir ilişkinin bozulması,
Fiziksel, cinsel veya duygusal istismar,
Yakın aile üyesi ya da sevilen birinin ölümü,

Bu türden yaşamı değiştiren olaylar, bir insanın hayatında herhangi bir zamanda depresyon dönemlerine neden olabilir.

Bipolar bozukluk ayrıca şunlar tarafından tetiklenebilir:

Fiziksel hastalık,
Uyku bozuklukları,

Günlük yaşamda ezici sorunlar - para, iş, okul ya da ilişkilerle ilgili sorunlar gibi.
(<https://www.nhs.uk/conditions/bipolar-disorder/causes/>, 25.05.2018)

“Stres insanlarda HPA eksenini (hipotalamus-hipofiz-adrenal eksenini) denenen bölgelerin aktivasyonu aracılığıyla aşırı CRF (corticotrophin releasing factor) ACTH ve kortizol salgılamasına yol açar. Bu etki ise beyinde pek çok geri dönüşsüz nöron ölümüne, apoptoza (nöronların hızla dejenerasyon olmaları) neden olur. Bellek, üç boyutlu algı, düşünebilme yeteneği körelir. Ayrıca işkence gören insanların tüm psikiyatrik bozukluklara girme olasılığı artar (kronik depresyon, hafıza kaybı, paranoya, psikoz). CRF zaten aşırı salgılandığında depresyon yaratan bir hormondur. İşkencenin tipine göre geri dönüşsüz kardiyovasküler, üriner sistemle ilgili, biyokimyasal ve nörolojik bozukluklar gelişir.” (Sayın, 2007: 197)

Özlü, annesi ve babası arasındaki sevgisizlikten şikâyet etmektedir. Bu durumun onu rahatsız ettiği açıktır. Yazar bunu şu sözleriyle anlatmaktadır:

“Babamla annem arasında hiçbir sıcaklık, hiçbir sevgi yok gibi. Annem onu erkek olarak hiç sevmeyişini her davranışıyla belli ediyor. Bütün küçük burjuvalar gibi, sorumlulukların zorunluluğu ile bağlılar birbirlerine. Her sabah ve her gece öylesine sevgisiz ki.” (Özlü, 2014; s.11)

Ev yaşamında askeri bir düzen isteyen bir baba figürüyle karşılaşmaktayız. Eskiden beden eğitimi öğretmenliği yapmış olan baba kendi isteklerini ev halkına dayatmak ister. İstekleri gerçekleşmeyince zaman zaman öfkelenir:

“Babam ev yaşamında askeri bir düzen istiyor. Bu kesin. Zengin olsa belki de kapıda borazanlar çaldracak... Babamın kuşağındaki Türk erkekleri ne büyük bir ordu ve askerlik sevgisi besliyorlar...

(...) Babam, fazla elektrik yakılmasın diye ampullerin karanlık ile aydınlık arasında ışık verenlerini seçiyor. Kimsenin olmadığı bir yerde ışık yanarsa çok öfkeleniyor.

(...)

Holdeki gömme büfenin önünü, babam Atatürk köşesi yapıyor. Burada Atatürk'ün altın yıldızlı bir büstü duruyor. Yanında küçük bir maden çubuğa çekilmiş, ipek kırmızı saten üzerine iğne oyası ile ay yıldızı işlenmiş bir Türk bayrağı yükseliyor. Babam, ara sıra, özellikle ulusal bayram günlerinde hep birlikte İstiklal Marşı'nı söylememizi istiyor. Kimse katılmayınca da, borazan sesiyle marşı sonuna dek söylüyor. Radyoda da İstiklal Marşı çaldığında, hazır ol duruyor. Bizim de durmamızı istiyor.

Tezer Özlü'nün Romanı "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Üzerine Psikolojik Bir İnceleme

- Evde hazır ol durulmaz, diye direniyoruz. Harbiye Marşı ve serhat türkülerinden de heyecan duyuyor." (Özlu, 2014; s.7,11-12)

Üç kardeş de kendi evlerinden çıkıp daha başka yaşamlara karışmak istemektedir. Onlar yaşadıkları aile ortamından memnun değillerdir:

"Biz üç kardeş de bu evden hemen kopabilmek için büyük çaba harcıyoruz. Dışarıda, yaşamın gürültüsü içinde, ya da başka evlerde, başka insanlarla yaşam her zaman daha güzel geliyor bize." (Özlu, 2014: 15)

Aile yaşamından memnun olmayan yazar, bu duygusunu yazdığı romanda zaman zaman tekrarlayarak dile getirmektedir:

"Bir süre sonra, onu eski, anılarla dolu, küf kokan, merdivenleri karanlık, nemli ve soğuk evde bırakırken, başka bir yaşama gitmek ne büyük bir mutluluk.

(...)

Pazar günleri... Şimdilerde... Sokak aralarından geçerken... gözüme pijamalı aile babaları ilişirse, kışın, yağmurlu gri günlerde tüten soba bacalarına ilişirse gözlerim... evlerin pencere camları buharlaşmışsa... odaların içine asılmış çamaşır görürsem... bulutlar ıslak kiremitlere yakınsa, yağmur çiseliyorsa, radyolardan naklen futbol maçları yayımlanıyorsa, tartışan insanların sesleri sokaklara dek yansiyorsa, gitmek, gitmek, gitmek, gitmek, gitmek..... isterim hep.

(...)

Şimdilerde kimseyi ve hiçbir bulvarı, hiçbir evi kıskanmıyorum. Her yerde kalabilirim. Ama o bizim, önünü gecekonduların kapattığı evimizde bir gece bile oturamam. Hiç düşündünüz mü? Ölen bir insanı gerçekten bir kez daha görebilir misiniz? Ölen bir okula gidebilir misiniz? Ölen bir evde uyuyabilir misiniz? O yıllar öldü. O yılları bize öldürecek biçimde yaşattılar.

(...)

"Eve dönmek istemiyorum. Kentin uğultuyla yaklaşan akşamında herhangi bir yerde olmak istiyorum. Ama kararan gökyüzüyle birlikte, evin sönük ışıklarına, gerilimli, rahatsız havasına dönmek zorundayım." (Özlu, 2014: 16,24-25)

Okuldaki, evdeki baskı ve yasaklar Özlü'nün hayatını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bu ortamlara yönelik bahisler genellikle olumsuzdur:

"Kız Lisesi'ndeki rahibeler, kilisede sabahın alacakaranlığında başlayan dinsel ayinler, bu Orta Avrupa havasını, ortaçağa dek geriye iter.

(...)

Bütün öğrendiklerimi unutmak istiyorum.

Uzun, ıslak, nemli, soğuk, gri yıllar. Erken bastıran karanlık günler. Tanınmasına izin verilmeyen erkek gövdesinin özlemiyle geçen geceler. Kara başörtülü rahibeler. Ayinleri. Isınmayan evler. Müzikhollerde çalan "es o es, la luna es o es" şarkıları, sonradan kaçakçı olan sevgililer.

Yeni gelişen araba tutkusu. Devrilen bir yönetim. Devrimle değişmeyen ortam. Yüreğe işleyen Rus yazım. Değişmeye başlayan kent. Genişleyen bulvarlar. Yükselen Hilton Oteli. Birbirini sevmeyen, sevişmeyen anne babalar. Tanrısıyla evlenen rahibeler. Kanımıza işletilen aile bağları. Kanımıza işletilen vatan sevgisi, vatan. Kanımıza işletilen vatan, vatan, vatan..." (Özlu, 2014: 17,29-30)

Yazar, kocasını sevmemektedir. Bu durum kendisi için bir stres faktörüdür. Bu nedenle kocası Paris'teyken kendini daha iyi hissetmektedir:

"Kocam Paris'te. İşten eve dönünce, güzel bir sessizlik karşılıyor beni. O günler yalnız Telemann dinliyorum. Çatı katımın balkonunda oturuyorum. Uzun süren, güzel bir sonbaharın bozkırda, çıplak tepeler ardında batan güneşini seyrediyorum.

(...) O Paris'te. Onsuz her şey daha güzel. Gelecek. Bu akışa kendi bunalımlarını, dünyaya karşı mutsuz bakışını ekleyecek. Umutsuzluğunu. Paris'te kalsın. Ya da gelirse, bensiz yaşasın. Bu ne dostluk, ne evlilik, ne de sevgi.

(...)

Neden onunla yaşamayı istemediğimi yazdığım an çıkıp geldi. İşte karşımda. Üzerime atılıyor. Beni odaya, yatağın üzerine sürüklüyor.

- Sana ne oldu? Sensiz yaşayamam.

- Yaşarsın. Herkes herkessiz yaşayabilir. Bizim ilişkimiz bitti. (...) Birbirimizi boşluğa sürüklüyoruz, öldürüyoruz." (Özlü, 2014: 36-37)

Yazar, sevmediği bir insanla evlenir ve bir süre sonra boşanır. Onu neden sevmediğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir:

"Sıcak bir yaz günü. Onu Divan Pastanesi'nde annemle tanıştırıyorum. İlk annemin elini sıkıyor. Sonra benimkini. Elleri ter içinde. "Böyle elleri terleyen bir adamla nasıl evleneceğim," diye geçiyor aklımdan. Garip bir utanma, garip bir isteksizlik var içimde. Her an kaçverecek gibiyim. Kadınsı yüzlü, kılsız, "sevimli çocuk" denebilecek erkekleri severim. Bu adam hiç de kadınsı yüzlü değil. Genç, Ama yüzünde derin çizgiler var. Sanki çocukken bile yüzü buruşukmuş. Genç, Ama her şeyi yaşamış da, artık hiçbir şeye aldırılmıyor gibi bir tutum içinde. Gelişigüzel alıyor yaşamı. Sıkılıyor. Sıkılan erkekleri de hiç sevmem.

(...)

Bir an önce ondan ayrılmak, daha çocuksu sevgiler yaşamak istiyorum.

Onunla yeniden bulduğumuzda bir başka erkekten gebeydim. Çocuğu aldırduğım gün, bana kırmızı karanfiller getirdi.

Bu adamla (...) sonunda salt bir boşluk. Bir anda karamsarlığa düşüyor, mutsuzlukla baş başa kalıyorum. (...) coşkusu, ölüm isteğiyle bitiyor. Bunun için ondan kaçmalıyım. Ama ailemle de kalamam ki.

Garip bir evlenme töreni. Üç dört arkadaş var. Sarhoşum. Nerede olduğumu biliyorum. Neden evlendiğimi bilmiyorum. Sevmeden evlendiğimi derinden duyuyorum. Nikah memurunun söylevini bir güldürtü izlermiş gibi dinliyorum. Gülüyorum. Arkadaşlar da gülüyor. Boş salonu kahkaha ve kikirdemeler dolduruyor.

"Bu olmayacak, kalkıp çıkayım", diyorum. Kalkıyorum.

İmzaya çağırılmışım.

Evlendiğim adam gerçek kişiliğini hemen belirtmeye başlıyor. Tek bir dünyası var. Paris! Paris! Paris! Benden öç almak istiyor. Neden başkasından gebe kaldın diyor. Çok tutumlu. Para harcanmasını istiyor. Tutucu ailesinin yargılarını saygıyla karşılıyor. Çelişkiler anlaşılacak kadar büyük. Gece yarısı tiyatrodan dönüyor. Evde hemen küçük bir Paris dünyası yaratmaya çalışıyor.

(...)

Boşandığımızı bildiren telgraf, kliniğe geliyor." (Özlü, 2014: 41-42)

Aşağıda Özlü'nün hastalığına değinilmiştir. Yazarın hastalığı sıkıntılı anlarında tekrarlamaktadır.

2.b. Hastalık

Bipolar bozukluğun semptomları değişebilir. Bipolar bozukluğu olan bir bireyde manik dönemler, depresif dönemler veya "karma" dönemler olabilir. Karma bir dönem hem manik hem de depresif semptomlara sahiptir. Bu duygudurum dönemleri, bir veya iki hafta veya bazen daha uzun süren semptomlara neden olur. Bir dönem sırasında, semptomlar günün çoğu için her gün sürer. Duygular yoğundur ve başkaları tarafından fark edilebilen davranış, enerji seviyeleri veya aktivite seviyelerindeki değişikliklerle birlikte gerçekleşir. (https://www.nimh.nih.gov/health/publications/bipolar-disorder/19-mh-8088_152248.pdf)

Manik epizot belirtileri şunları içerebilir:

İşler iyi gitmese bile mutlu, heyecanlı hissetmek, Herhangi bir neden olmaksızın alıngan, öfkeli hissetmek, saldırganlık, Yeni ve heyecan verici fikirlerle dolu olmak, Normalden daha hassas olmak, Kendini normalden daha iyi hissetmek, Çok hızlı konuşmak, bir fikirden diğerine hızlı geçiş yapmak "düşünce uçuşması",

Kolayca dikkati dağılmak ve bir konuya odaklanmak için mücadele etmek,

Uyuyamamak ya da uyumak istemediğini hissetmek,

Yapabileceğinden çok daha fazlasını yapabileceğini düşünmek,

Sonunu düşünmeden sıra dışı veya büyük kararlar vermek,

Libido ve öz güven artışı, Normalde sorunlara neden olabilecek şeyler yapmak. Mesela; çok para harcamak, Farklı insanlarla rastgele ilişki yaşamak, Uyuşturucu veya çok fazla alkol kullanmak, Kontrolsüz biçimde kumar oynamak, Mantıklı olmayan iş kararları vermek (<https://www.rethink.org/resources/b/bipolar-disorder-factsheet>)

Depresif epizot semptomları şunları içerebilir:

Üzgün, boşlukta hissetmek, Umutsuzluk, karamsarlık duyguları, Suçluluk, değersizlik, çaresizlik duyguları, Zevk alınan aktivitelere karşı ilgi ve istek kaybı, Fiziksel hastalık veya yaralanmalardan kaynaklanmayan ağrı ve sızı, Öfke, huzursuzluk, İntihar, ölüm düşünceleri veya intihar girişimi, Konsantrasyon, hatırlama ve karar verme güçlüğü, Azalmış enerji, yorgunluk hissi, "yavaşlama", Çok fazla uyumak veya yeterli derecede uyumamak, İstenmeyen kilo kaybı veya alımı, Yeme isteğinde artma veya azalma, Kişisel bakımı ihmal etmek, Sosyal izolasyon (American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 2005: 9)

Karma epizot, belli bir süre boyunca neredeyse her gün hem depresif hem de manik belirtiler ile karakterizedir. Kişide hızla değişen ruh halleri; sinirlilik, öfori, üzüntü, uykusuzluk, ajitasyon, halüsinasyonlar ve sanrılar, intihar düşünceleri vb. olabilir.

Pelin Dimdik Emeksiz

(<http://www.cci.health.wa.gov.au/docs/ACF4B9E.pdf>)

Hipomanik epizot, daha hafif bir mani formudur. Semptomlar daha az şiddetlidir ve psikotik belirtiler genellikle yoktur. (<https://headspace.org.au/assets/Uploads/Bipolar-web.pdf>)

Yazar, bir gece intihara teşebbüs eder. Ölmek istemesinin belirli bir nedeni yoktur. Belki de bu arzu düzene bir isyan, bir karşı çıkıştır. Ölmek için biriktirdiği ilaçları içer ancak kendisini kurtarırlar. Kurtulduğu için üzülür ve ağlar. Yeniden intiharı düşünmekten kendini alamaz. Fakat bu defa eceliyle öleceği günü beklemeye karar verir:

"Ölüm düşüncesi izliyor beni. Gece gündüz kendimi öldürmeyi düşünüyorum. Bunun belli bir nedeni yok. Yaşansa da olur, yaşanmasa da. Bir kaygı yalnız. Beni, kendimi öldürmeyi denemeye iten bir kaygı.

Karanlık bir gecenin geç vaktinde kalkıyorum. Herkes her geceki uykusunu uyuyor. Ev soğuk. Çok sessiz davranmaya özen gösteriyorum. Günlerdir biriktirdiğim ilaçları avuç, avuç yutuyorum. Kusmamak için üzerine reçelli ekmeğe yiyorum. Genç bir kızım. Ölü gövdemin güzel görünmesi için gün boyu hazırlık yapıyorum. Sanki güzel bir ölü gövdeyle öç almak istediğim insanlar var. Karşı çıkmak istediğim evler, koltuklar, halılar, müzikler, öğretmenler var. Karşı çıkmak istediğim kurallar var. Bir haykırış! Küçük dünyanız sizin olsun. Bir haykırış! Sessizce yatağa dönüyorum. Ölümü ve yokluğu uzun süre düşünmeye zaman kalmıyor. Şimdi gözümün önündeki görüntüler renkli kırları andırıyor. Korkacak bir şey yok. Kırlarda koşuyorum. Sanki bir deniz kentinde yaşamıyorum. Hep kırlar. Esintiyle birlikte eğilen otlar arasında bir başımayım. Birazdan ölüm beni alacak.

Kirli bir yastık kılıfı görerek uyanıyorum. P. K. harflerini oku yorum. Kafamda hemen "Psikiyatri Kliniği" çağrışımı uyanıyor.

– Kurtardılar beni! diye düşünüyorum.

– Kurtarmasalardı.

(...)

İntihar düşüncesi peşimi bırakıyor. Çoğunluk gibi doğal ölümü bekleyeceğim." (Özlü, 2014: 12-13)

Özlü sorunlarının kökeninde cinsel baskıların yattığını belirtmektedir:

"Sıkıntılarımızın özünde, bu yasaklanan duygunun özlemi yatıyor.

(...)

Bizim insanlarımızın insan sevmesi, insan okşaması çocukluktan engelleniyor. Saptırılıyor. Çarpılıyor." (Özlü, 2014: 24,44)

Hastalanan yazar, daha az uyumaya, çok çalışsa bile yorulmamaya, dünyayı olduğundan güzel görmeye, insanları daha çok sevmeye, hareketlenmeye başlar. Düşünce akışında hızlanmalar, artan yetenekler söz konusudur. Sonraki etapta kendisini öldürmek isteyenlerin, hayatındaki bazı olayların ve kişilerin kurgulanmış olduğunu düşünmeye başlar. Dünyayı yönettiği fikrine kapılır:

"Sonraki günlerde yıldırım gibi hızlı bir gelişme oluyor. Dünya çok güzelleşiyor. Gerçekdışı bir güzellikte yaşadığımı algılıyor, uykularımı kısaltıyorum. Sanki yeteneklerim gelişiyor. Her şeyi daha iyi anlıyorum. Kısa uykular beni daha diri,

Tezer Özlü'nün Romanı "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Üzerine Psikolojik Bir İnceleme

daha canlı kılıyor. Yorulmadan çalışıyorum. İnsanları her zamankinden daha çok seviyorum, sanki onlar da beni daha çok seviyor, daha çok arıyor. Yaşamın doğal akışı hızlanıyor. Düşünce akışım hızlanıyor.

(...)

O gece, delikanlıyla kalıyorum. (...) Sonra yağmur yağıyor. Bir daha uyuyamıyorum. Dünya hızlandı. Beynim kafamdan uçuyor. Beynimle düşüncelerimi sınırlamam olanaksız. Willy beni izliyor. Tabancalarından biriyle beni öldürmek istiyor. Beni öldürmek istiyorlar. Her şey düzenlenmiş. Delikanlı da bir düzen. Beynim uzaya atılmış gibi. Uyuyamıyorum. Kafamın içinde durdurulmaz bir düşünce akımı var. Uyutun beni. Hapları saklamayın. Doktor getirin. Uyutun. Hastalanıyorum. Sokağa fırlıyorum.

– Beni öldürecekler!

Şimdi artık dünyayı ben yönetiyorum." (Özlü, 2014: 36-37)

Zamanla hastalığın verdiği coşku azalmış, Özlü durgunlaşmıştır. Yaşamına sessiz, isteksiz ve hareketsiz bir düzen gelmiştir. Saplantıları vardır ve olup biteni kavramada sıkıntılar yaşar. Hastaneden çıktıktan sonra insanları tanımamaya başlar:

"Coşkuyla başlayan hastalık, yerini büyük bir durgunluğa bırakıyor. Bu dayanılmaz sessizlik ve isteksizlik, eylemsizlik ne? Uyanır uyanmaz saplantılarla başlıyor gün. Yataktan hiç çıkamıyorum. Duyduğumu, okuduğumu, gördüğümü kavrayamıyorum. Yanımdakilerin konuştuklarını dinliyorum. Benim de katılmam gerektiği düşüncesiyle, ara sıra:

– Evet, ya da;

– Hayır.

diyebiliyorum. Kafamda hep saplantılar. Kendimi sürüklüyorum. Aynı korkunç sıkıntıyla. İnsanlar arasına. Çünkü yerim, insanların arası. Sabah uyanınca, günün boşluğu korku veriyor bana. Eski dostlarımı arıyorum. Kurtuluş son durağında, ana caddedeki Oğuz Apartmanı'nın bodrum katında Hayalet Oğuz oturuyor. Camı vuruyorum. Uyanıyor. Hemen blucinini giyip, bodrum katının kapısını açıyor.

Saplantıların acıları, burada da sürüyor. Uyandığım an başlayan, uykunun derinliklerinde ancak biraz azalan acı. Arkadaşlarıma belli etmemeye çalışıyorum. Onlar şakacı, özgür "beni" arıyor. Bulamıyor. Onların dünyasında iniş çıkışlar bu denli büyük değil. Onların dünyasında coşku delilik derecesine varmıyor. Onların dünyasında bunalım ölüm korkusuna, belki de ölüm isteği ne dönüşmüyor. Onlar yemek yemeyi her zaman seviyor. Düzenli yemek yiyorlar. Duygusal coşkular yemek gibi beslemiyor onları. Onlar işlerine inanmış. Onlar "başkaldırmayı" savunurken, belli bir düzenin akışındaki yerlerini korumaya çalışıyorlar. Onlar, dolmuşa biner gibi evlenip, iner gibi boşanmıyor.

Hastaneden çıkınca her şey büsbütün allak bullak oluyor. Kavramlar karışıyor. İnsanları tanıyamıyorum. İyi tanıdıklarına:

– Sen kimdin? Anımsıyamıyorum, diyorum.

Şimdi gene evdeyim. Kendim hakkında karar vermekten yoksunum. Sanki bir eşyayım. Konuşup, fısıldaşıp, istedikleri yere koyuyorlar beni." (Özlü, 2014: 44-46)

Özgürce, aklına geldiği gibi davranmak istediği zamanlarda hastalığa yakalandığını belirten yazar kendisine elektroşok verildiği esnadaki düşüncelerini şöyle anlatmaktadır:

"... İşte şimdi olaylar o denli ileri gitti ki, bana elektroşok veriyorlar / belki de beni elektroşokla konuşturma yöntemine gidiyorlar / doktor eve gelmiş olmalı / üstelik elindeki şok gereci garip bir gereç / tahta bir boyacı sandığı gibi / kim bilir belki de elektriği iyi ayarlayamadı / ya da kent cereyanı işte / yükselir alçalır / ve öldürür insanı / ve işte beni şimdi evim de şok komasına soktular / konuşturmak mı istiyorlar / kocam gerçekten aldatılıp aldatılmadığını öğrenmek mi istiyor / aldatılsa ne olur aldatılmasa ne olur / konuşturuyorlar mı / konuşuyor muyum / bana bunu yapmamalıydılar / bir gizlim yok ki / hepsine her zaman hastayken de iyi davrandım / kimseye bağırmadım / kimseye saldırmadım / acıları kendim çektim her zaman / öleceğim de ne olacak / ölsem ne olur / ama şokun derecesini çok kaçırdılar / işte elektriğin dişlerimdeki metal dolgulardaki titreşimini duyuyorum / dayanılır gibi değil / böyle şoklar altında ölenler olduğunu biliyorum / bunları bana anlatmışlardı / hastanelerde dersleri dinlerken duymuştum / öğrenmiştim / başımda Süm var mı / olamaz / annem erkek kardeşim kocam / şok içinde onların başımda olduğunu anlıyorum / doktorun da kim olduğunu biliyorum / biraz sonra gözlerimi kapayınca öleceğim / artık uğraşacak kimseleri kalmayacak / istedikleri ne / yaşamımı elektrikle bitirecek kadar / kızmıyorum / salt iyiliğimi istiyorlar / doğal bir olay mı bu / yaşayarak düşünerek yaşanacak olay mı bu / belki de doğal"

– Ölüyorum, devrimci mücadeleyi bensiz sürdürün, diyorum.

(...)

Ve altıma ediyorum. Altıma ettiğimi değil, bağırsaklarım, mide ve öteki iç organlarımın içimden kopup, yere döküldüğünü algılıyorum / işte düşüncelerin en korkuncu / nasıl yaşayacağım bu organlar olmadan / diye düşünüyorum.

Birkaç gün sonra, kentin öteki üniversite kliniğine getiriliyorum. Ağustos başı. Buraya getirilip bırakıldığım an, ardım da kilitlenen kapının camlarını kırmakla ne denli azgın bir deli olduğumu kanıtlıyorum. Burası, yıllar önce, ölüm deneyinden sonra gözlerimi açtığım klinik." (Özlu, 2014: 52-54)

Sonuç

Bipolar bozukluğa yakalanan Tezer Özlu, hastalığını ve yakın çevresini anlattığı bu eserinde toplumsal problemlere de değinmiştir. Ailesinin, okul hayatının, cinsel baskının, evlendiği erkeklerin, toplumsal yapının hastalık geliştirmesinde payı vardır. Kendisinin de derinden hissettiği bu yasak ve baskılar nedeniyle bildiği her şeyi unutmak, kötü anılarından uzaklaşmak ister. Ona dayatılanları kabul etmemektedir. Mücadeleci ve dirençli bir karakteri vardır. Bu eser, okuyucuları dayatılan düzeni sorgulamaya teşvik etmektedir.

Özlu, annesi ve babası arasındaki sevgisizlikten şikâyet etmektedir. Bu durumun onu rahatsız ettiği açıktır.

Ev yaşamında askeri bir düzen isteyen bir baba figürüyle karşılaşmaktayız. Eskiden beden eğitimi öğretmenliği yapmış olan baba kendi isteklerini ev halkına dayatmak ister. İstekleri gerçekleşmeyince zaman zaman öfkelenir.

Üç kardeş de kendi evlerinden çıkıp daha başka yaşamlara karışmak istemektedir. Onlar yaşadıkları aile ortamından memnun değildirler. Yazar, bu memnuniyetsizliği yazdığı romanda zaman zaman tekrarlayarak dile getirmektedir.

Tezer Özlü'nün Romanı "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Üzerine Psikolojik Bir İnceleme

Okuldaki, evdeki baskı ve yasaklar Özlü'nün hayatını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bu ortamlara yönelik bahisler genellikle olumsuzdur.

Yazar, kocasını sevmemektedir. Bu durum kendisi için bir stres faktörüdür. Kocasını Paris'teyken kendini daha iyi hissetmektedir.

Özlü, bir gece intihar eder. Ölmek istemesinin belirli bir nedeni yoktur. Adeta bu arzu düzene bir isyan, bir karşı çıkıştır. Ölmek için biriktirdiği ilaçları içer ancak kendisini kurtarırlar. Kurtulduğu için üzülür ve ağlar. Yeniden intiharı düşünmekten kendini alamaz. Ancak bu defa eceliyle öleceği günü beklemeye karar verir.

Özlü sorunlarının kökeninde cinsel baskıların yattığını belirtmektedir.

Hastalanan yazar, daha az uyumaya, çok çalışsa bile yorulmamaya, dünyayı olduğundan güzel görmeye, insanları daha çok sevmeye, hareketlenmeye başlar. Düşünce akışında hızlanmalar, artan yetenekler söz konusudur. Sonraki etapta kendisini öldürmek isteyenlerin olduğunu, hayatındaki bazı olayların ve kişilerin kurgulanmış olduğunu düşünmeye başlar. Dünyayı yönettiğini fikrine kapılır. Ancak zamanla hastalığın verdiği coşku azalmış, Özlü durgunlaşmıştır. Yaşamına sessiz, isteksiz ve hareketsiz bir düzen gelmiştir. Saplantıları vardır ve olup biteni kavramada sıkıntılar yaşar. Hastaneden çıktıktan sonra insanları tanımamaya başlar.

Özgürce, aklına geldiği davranmak istediği zamanlarda hastalığa yakalandığını belirtmektedir. Bireysel ve toplumsal olay ve sıkıntılarda da hastalığı nüksetmektedir.

"Çocukluğun Soğuk Geceleri" romanı başarılı bir psikolojik roman örneğidir. Hayatı sorgulayan yazar, özelden genele yani bireyden başlayarak toplumun sorgulamasını yapar. Yaşadığı zorluklar karşısında yılan, köşeye çekilen bir karakter sergilemez. Başkaldıran, olumsuzlukların üstüne giden, direnen bir yapısı vardır. Bu eserde bireyin psikolojisinden hareketle toplumun negatiflikleri başarıyla dile getirilmektedir.

Kaynaklar

- Abiç, T. (2018). Tezer Özlü'nün "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Romanında Varoluşçu Söylem. *Karadeniz*, 39, 253-262.
- Castelletto, A. V. Le roman psychologique de Paul Bourget : « L'imagination des sentiments », une anatomie des passions humaines ?. (Erişim: 22.03.2021), <https://www.fabula.org/colloques/document6709.php>
- Ahmed, Nada Hassan M.; Ahmed, Mahmoud A. (2015), The techniques of psychological novel in 20th century American literature.(A Descriptive study). *SUST Journal of Humanities*, 4, 267-269.
- American Academy of Child and Adolescent Psychiatry (2005), Bipolar Disorder Parents' Medication Guide for Bipolar Disorder in Children & Adolescents. (Erişim: 12.06.2018), <http://www.parentsmedguide.org/bipolarmedicationguide.pdf>
- Ankay, N. (2009). Tezer Özlü'nün Eserlerinde Otobiyografik Anlatım. *Turkish Studies*, 8, 469-492.
- Aras, G. (2014). Personality and Individual Differences: Literature in Psychology- Psychology in Literature. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 185, 250-257.

Pelin Dimdik Emeksiz

- Bailey, R. 10 Psychological Novels Guaranteed To Mess With Your Mind. (Erişim: 22.03.2021), <https://whatculture.com/offbeat/10-psychological-novels-guaranteed-to-mess-with-your-mind>
- Centre for Clinical Interventions, What Is Bipolar Disorder?. (Erişim: 12.06.2018), <http://www.cci.health.wa.gov.au/docs/ACF4B9E.pdf>
- Dastmard, Farzaneh; Razmjoo, Tooran; Salehi, Vali (2012). The Relationship between Psychology and Literature. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, S.9, s. 9420-9423.
- Duarte Luciano, Psychological Novels. (Erişim: 22.03.2021), <https://lucianoduarte.com/en/psychological-novels/>
- Ferri, J.; Norman, K., 35 Psychological Thriller Books That Mess with Your Head. (Erişim: 22.03.2021), <https://earlybirdbooks.com/psychological-thriller-books-that-mess-with-your-mind>
- Hejazi, Seyedeh F. (2017). Stream of Consciousness as a New Method of Creating Works of Art. *International Journal of Scientific Study*, 5, 106-111.
- Kalinowski, Anna M. (2019). Silent Halls: P.T., Freud, and Psychological Horror. *Press Start*, 1, 57-66.
- Le roman d'analyse ou roman psychologique. (Erişim: 22.03.2021), <http://lettres-modernes.over-blog.com/2015/09/le-roman-d-analyse-ou-roman-psychologique.html>
- Mambrol, N. Psychological Novels and Novelist. National Institute of Mental Health, Bipolar Disorder, (Erişim: 20.04.2021), https://www.nimh.nih.gov/health/publications/bipolar-disorder/19-mh-8088_152248.pdf
- National Youth Mental Health Foundation, Bipolar Disorder. (Erişim: 12.06.2018), <https://headspace.org.au/assets/Uploads/Bipolar-web.pdf>
- NHS, Bipolar Disorder, (Erişim: 25.05.2018) <https://www.nhs.uk/conditions/bipolar-disorder/causes/>
- Özlü, T. (2014). *Çocukluğun Soğuk Geceleri*. 22. bs., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pathan, N.; Dave, P.J. (2018). A Study in Narrative Technique of Interior Monologue in Khaled Hosseini's lyrical novel, 'A Thousand Splendid Suns. *Dialog*, 33, 1-9.
- 35 Psychological Thriller Books That Mess with Your Head. (Erişim: 22.03.2021), <https://earlybirdbooks.com/psychological-thriller-books-that-mess-with-your-mind>
- Psychological fiction. (Erişim: 28.04.2021) https://en.wikipedia.org/wiki/Psychological_fiction
- Psychological Novel in English Literature | Essay. (Erişim: 22.03.2021, 18:53.), <https://www.ukessays.com/essays/arts/a-psychological-novel.php>
- Psychological novel. (Erişim: 20.03.2021), <https://www.britannica.com/art/psychological-novel>
- Psychologischer Roman Literatur. (Erişim: 22.03.2021), <https://delphipages.live/de/literatur/romane-kurzgeschichten/psychological-novel>
- Rethink Mental Illness (2013). Bipolar Disorder. (Erişim: 12.06.2018), <https://www.rethink.org/resources/b/bipolar-disorder-factsheet>
- Rollyson, C. (2012). *Psychological Novelists*. USA: Salem Press.

Tezer Özlü'nün Romanı "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Üzerine Psikolojik Bir İnceleme

- Sayın, U. (2007). *Derin Devletler Gizli Projeler ve Kirli Gerçekler*. İstanbul: Neden Kitap Yayıncılık Hizmetleri.
- Suter, M. *Psychologischer Roman*, (Erişim: 22.03.2021). <https://lektuerehilfe.de/martin-suter/die-dunkle-seite-des-mondes/epoche/psychologischer-roman>
- The Blog of Toledo Lucas County Public Library. (Erişim: 22.03.2021) 25 Gripping Psychological Suspense Novels, <https://www.toledolibrary.org/blog/25-gripping-psychological-suspense-novels>
- What are the elements of the psychological novel?. (Erişim: 22.03.2021), <https://www.enotes.com/homework-help/which-elements-psychological-novel-263036>
- Yimer, Daniel M. (2019). On the Interaction Between Literature and Psychology. *IEEE-SEM*, 8, 155-167.